

ลัทธิธรรมเนี่ยมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๑

สังฆการพระราชาธิบดี ฝ่ายพระราชวังยวรัตนมณฑล

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

นายพลตรี หม่อมเจ้าศรีไสยเฉลิมศักดิ์ ท.จ.ท.ม.ต.ช.ร.จ.ม.

ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นเบ็ญจนาถนรินทร์ฤทธิ

๕ ๗
เมื่อพระกา พ.ศ. ๒๕๖๕

คำนำ

หม่อมราชวงศ์ชายอนุกฤต หัสคินทร์ ผนวช ณ กรุงเทพมหานคร รัชสมัยของ
พระองค์มาแจ้งความต่อพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนครว่า ในงานพระ
ราชทานเพลิงศพ นายพลตรี หม่อมเจ้าศรีไสยเฉลิมศักดิ์ ในพระเจ้า
ราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์นรินทรฤทธิ หม่อมราชวงศ์ซึ่งเป็น
บุตรธิดาของใครพิมพ์หนังสือแจกสักเรื่อง ๓ ขอให้กรรมการหอพระสมุท
วชิรญาณช่วยเลือกเรื่องหนึ่งสอให้ ข้าพเจ้าจึงเลือกเรื่องพระราชพิธี
ฝ่ายพระราชวังบวรสถานมงคลให้พิมพ์ แลจัดไว้ในหนังสือจำพวกสถิติ
ธรรมเนียมต่าง ๆ นับเป็นภาคที่ ๓๓

เรื่องพระราชพิธีฝ่ายพระราชวังบวร ที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ในต้นฉบับ
ก็มีในหอพระสมุทวชิรญาณไม่ปรากฏว่าผู้ใดแต่ง แต่พิเคราะห์ตาม
สำนวนเชื่อได้เป็นแน่ว่าเป็นของพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นสถิตย์
ธำรงสวัสดิ์ทรงแต่งประทานหอพระสมุทวชิรญาณ ครั้งทรงรับตำแหน่ง
เป็นกรรมการเมื่อชวศก พ.ศ. ๒๔๓๓ ที่ทราบได้เพราะกรมหมื่นสถิตย์
ธำรงสวัสดิ์ได้เป็นผู้บัญชาการพระราชพิธีในวังหน้าครั้งกรมพระราชวังบวร
วิไชยชาญ จึงเอาพระไทยใส่ศึกษาเรื่องการพระราชพิธีจนเป็นผู้รู้ชำนาญ
จึงจะเห็นได้ในสำนวนหนังสือที่ทรงแต่งนั้น

เรื่องที่กรมหมื่นสถิตย์ธำรงสวัสดิ์ทรงแต่ง ทั้งพระไทยจะพรรณนา
ถึงการพระราชพิธีครั้งพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อนแล้วจึงจะ
พรรณนาถึงการพระราชพิธีในครั้งกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ เพราะ
ลักษณะการพระราชพิธีวังหน้าแต่เดิมเป็นอย่างหนึ่ง ครั้นถึงพระบาทสมเด็จพระ

พระบั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระเกียรติยศเป็นอย่างพระเจ้าแผ่นดิน จึง
 ถวายแบบพระราชพิธีของพระราชวังหลวงครั้งรัชกาลที่ ๓ ไปทำเพิ่มเติมขึ้น
 อีกหลายอย่าง จะยกตัวอย่างเช่นพิธีสงกรานต์ที่นมัสการพระแท่นจำนวน
 พระชันษา ที่จริงเป็นแบบพิธีเฉลิมพระชันษาในรัชกาลที่ ๓ ถวาย
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวประสูติในเดือน ๕ ทรงทำเนืองใน
 พิธีสงกรานต์ก็เลยคิดเนืองเป็นพิธีสงกรานต์ไป มาถึงครั้งกรมพระราชวัง
 ขวรวชิไชยชาญ คงโตแก้ไขลดการพระราชพิธีฝ่ายพระราชวังขวร
 น้อยลงกว่าครั้งพระบาทสมเด็จพระบั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่จะลดลงเพียงไร
 ไม่ปรากฏในหนังสือ เพราะกรมหมื่นสถิตย์ธำรงสวัสดิ์ทรงแต่งว่าด้วย
 การพระราชพิธีครั้งพระบาทสมเด็จพระบั้นเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่เดือน ๕
 ไปจนถึงกลางเดือน ๓๑ แลแล้วก็ค้างอยู่เพียงนั้น เห็นจะเป็นด้วยเหตุที่
 แต่งคางนเองจึงไม่ปรากฏว่าหนังสือที่เคยพิมพ์มาแต่ก่อน มีแต่
 ฅบยเขียนอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณ มาตรวจดูในคราวนั้นเห็นว่า เป็น
 หนังสือแต่งคางนเองในทางสำนวนแลในทางที่ให้ความรู้ สมควรที่จะพิมพ์ให้
 แพร่หลายได้ แลเป็นเรื่องที่เนืองในครั้งพระบาทสมเด็จพระบั้นเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นสมเด็จพระโอรยาธิราชของหม่อมเจ้าศรีไสยเฉลิมศักดิ์
 เหมาะแก่การที่จะพิมพ์แจกในงานศพของเสอ ขาฟเจ้าหญิงโตเลือก
 หนังสือเรื่องนี้ให้พิมพ์ แลได้พิมพ์หลายครั้งการพระราชพิธีวงนำ
 ครั้งกรมพระราชวังขวรวิไชยชาญซึ่งมีฅบยอยู่ในหอพระสมุดวชิรญาณ ๒
 ฅบยเพิ่มเติมคางนเองไว้ข้างท้าย เพื่อยกษานหนังสือนี้ด้วย

(๓)

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาในกุศลบุญราษิตกษิณานุปทาน ซึ่งหม่อม
ราชวงศ์ยศธรธิดา นายพลตรี หม่อมเจ้าศรีไสยเฉลิมศักดิ์โตษาเพ็ญด้วย
ความกตัญญูกตเวทิต่างใดพิมพ์หนังสือเรื่องลทธิธรรมนิยมต่าง ๆ
ภาคที่ ๓๓ นี้ให้แพร่หลาย หวังใจว่าท่านทั้งหลายที่ได้อ่านหนังสือนี้ไปคงจะ
อนุโมทนาด้วยทั่วกัน.

ภู่ ๑๖ ๑๖ ๑๖ ๑๖ ๑๖ สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๒๓ มิถุนายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๔

เจ้าพนักงานหอสมุด

พระราชพิธี ฉายพระราชวังบวรสถานมงคล

๑ พระราชพิธีสงกรานต์

การที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลประจำปีในพระราชวังบวรฯ นี้ กล่าวตามทีละเห็นเป็นอัครามาแต่ครั้งพระบาทสมเด็จพระบรมโกศเจ้าอยู่หัว แต่ต่อมาถึงกรมพระราชวังบวรในรัชกาลขัตติยชนน ลคน้อยลงหลายอย่าง จะได้กล่าวต่อภายหลัง ก็การพระราชกุศลในครั้งพระบาทสมเด็จพระบรมโกศเจ้าอยู่หัวนั้น ต้นคือนกขัตติยสงกรานต์ เริ่มตั้งแต่ก่อนนำสงกรานต์วันหนึ่ง เวลาเย็นมีพระสงฆ์ ๕ รูป สวดพระปริตเศกเครื่องมูรธาภิเศกในพระที่นั่งพุทธไสสวรรย์ทั้ง ๓ วัน รุ่งขึ้นวันเถลิงศกเวลาเช้าฉันแล้วถวายไทยทานสรงร่มรองเท้า

อนึ่งในวันจ่ายเวลาเย็นนั้นนิมนต์พระสงฆ์เถรานุเถรตั้งแต่พระองค์เจ้าพระหม่อมเจ้าพระราชาคณะ สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะผู้ใหญ่ตามลำดับยศตลอดลงมา เว้นไว้แต่ที่มีราชการในพระบรมมหาราชวังฎาอาพาธจึงไม่ได้มา แต่พระราชาคณะสามัญนั้นใช้ทีได้มาในพระราชพิธีสมโภชรัตนตบถลงมาแล้ววันรวมเท่าพระชนม์พรรษาเพิ่มขละองค์สวดมนต์ในพระที่นั่งอัคราวิจิตร ทั้งเครื่องนมัสการทองใหญ่ รุ่งขึ้นวันมหาสงกรานต์เวลาเช้าทรงประเคนอาหารบิณฑบาตตามธรรมเนียม

พระสงฆ์พระราชาทานฉันแล้วทรงพระเคนผ้าไตร พระสงฆ์ออกไปคอย
 สรงน้ำข้างพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยทาน! คยักปราสาทผ้าขาวตั้งเตียงมีเสา ๔
 เสาผูกม่านผ้าขาวเพดานผ้าขาวห้อยพวงดอกไม้สด ข้างหลังเตียงมี
 ถังน้ำสรงเหล็กมโหฬารตั้งบนม้าสูง มีขัวตะกั่วสองขัวเรียกว่าประทุม พระ
 สงฆ์เข้าไปสรงทีละ ๒ รูป ประโคมแต่รสังข์พิณพาทย์กลองแขก มีขัว
 อย่างฝรั่งคันเป็นสุขขั้วในชั้นเชิงใหญ่ใช้น้ำดอกไม้สด กรมพระแสง
 หอกดาบฉัตรถวายทรงสยตอพระหัตถ์ แล้วมัสสพร้าอย่างสยน้ำทางกันสอง
 อัน มักไปรคให้พระองค์เจ้าเล็ก ๆ เข็ดก็ออกไปรยถวายพระ แลมีโถน้ำ
 ขยพนักงานภาษามาลาคอยตักถวาย เมื่อพระสงฆ์สรงน้ำแล้วออกไป
 ครองไตร กลับเข้ามาฉันเช้าแซ่เวลาเพนอีกครึ่งหนึ่ง ไม่มีไทยทาน
 สิ่งใดอีก

แฉเวลาเย็นวันมหาสงกรานตนั้น มีลวคนตฉลของพระทราย
 เคียงยกในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ๒๐ รูป สวตทเก้งบอกหนึ่งสอวตขวร
 สถานสทธาวาศ ๓๐ รูป ฉลของพระทรายหลวงแลพระทรายขำราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อย เช่นพระทรายขันทาศักคิในพระบรมมหาราชวัง รุ่งชนวัน
 เนาเวลาเข้ามารวมฉันในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยเช้า ๓๐ รูป เพนคืนเช้าแซ่
 ๓๕ รูป ไทยทานสขงร่มรองเท้าว

พระทรายเคียงยกนั้นเป็นพนักงานกรมพระตำรวจในซ้ายขวา ๒ องค์
 ทหารในซ้ายขวา ๒ องค์ กรมสพาย ๖ องค์ รวม ๓๐ องค์ กำหนดให้
 มากอรับเสด็จนำพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยพรอมกัน กอบนมัสสเหล็กมทาศ
 ขาว มีราชวตรฉัตรองกระกายทองสีต่าง ๆ แล้วยกลงเข้าไปตั้งฉลของใน

พระที่นั่งอิศราวินิจฉัยตามเถลิงบ้านโตมเคืองยชากระบะเชิง เวลาเช้า
มีพานเข้ายเษทศกรยเท่ากยเคียงพระทรายทวย เมอเส็ดทชชนแลวดทง
บายศรทอง เงิน สมโกชเวียนเทียนประพรมน้ำหอมแลวให้ไปวัดมหา
ธาตุ มีกระบวรเท่องม้งกรนำ ๓๐ คัน หลัง ๒๐ คัน ค้แห่นำ ๓๐ หลัง ๒๐
กลองชนะ ๒๐ จำป ๓ จำกลอง ๓ แดรงอน ๒ แดรงฝรั่ง ๒ สังข์ ๓

พระทรายทลวงทวทขวรสถานนำทศตารวรกอ องค์ใหญ่องค์ ๑
สัง ๘ ศอก สนมตำรวรกอพระทรายยรवार ๕๐ องค์สัง ๒ ศอก มีราช
วัตรศตรองกระกายแลเข้ายเษทศพาน ๒ ชนพาน ๑ เคืองยชากระบะมก
เหมอนกัน แต่พระทรายขำราชการน้นขางทีโยรตให้ยกไปก่อวัดหงษ์
รัตนารามข่าง

อนงมเคืองยชากระบะมกเชิงแลผ้าทรงนำหอม สรงพระ ศรมหา
โพอวัดมหาธาตุสำรับ ๑ วัศทศันเทพวาราม ๒ สำรับ วัศสระเกษสำรับ ๑
ทพระพุทศสังคกมสรงนำ แลตงเคืองยนมสถารทองทศตงบายศรทอง
เงินสมโกชเวียนเทียนประโคมแดรงสังข์พิณพาทย์กลองแขกทง ๓ วัน แล
มีพุ่มกอกไม้เพลิงคนละ ๕ พุ่มทง ๓ คน ทพระพุทศขาทในวัดยวรสถาน
กมสรงนำเวียนเทียนทวย

อนงถาข ไทสงกรานต์เป้น ๕ วันแลว เพิ่มสวคมนต์เป้น ๒๐ รูป
ในวันเนาแรกฉันเช้า ๒๐ รูป เพน ๒๐ รูป ในวันเนาที่ ๒ ไทยทานสยง
ร่มรองเท้าเหมอนกัน

ในเวลาเป้นวันเนานั้น พระสงฆ์ราชาคณะถานานุกรมสวคมนต์ใน
พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ๒๐ รูปในการสรงมูรธาภิเศก พระแทนสรงทงข่าง

พระที่นั่งท้าวเหนือ รุ่งขึ้นวันเดลิงศกเวลาเช้าเจ้าพนักงานภาษามาลาเข้า
 ไปเชิญพระโกษจูพระบรมอัยยิแลพระอัยยิลงตั้งบนโต๊ะสลกบัคทองมี
 เครองพระสคนธพร้อมเบคฝาพระโกษจูไว้ แล้วออกเสียบก่อน ต่อเวลา
 ๒ โมงเศษจึงเสด็จพระราชดำเนินชนหอพระเจ้าสร้งนำพระบรมอัยยิ
 พุทธรูป แลเสด็จชนพระที่นั่งวายุสถานอมเรศ สร้งนำพระบรมอัยยิ
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาไลย แลกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคลในรัชกาลที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ แลวงเสด็จชนหอพระอัยยิสร้งนำพระอัยยิ
 กรมสมเด็จพระศรีสรีเยนทรามาตย์ แล กรมพระศรีสทาวภย์ แลพระสัณ
 พันธวงศ์เธอ พระชนกในกรมสมเด็จพระศรีสรีเยนทรทวอย แลวง
 เสด็จออกเสียบพระสงฆ์ฉันเข้าในท้องพระโรง เจ้าพนักงานจึงกลับเข้าไป
 เชิญพระบรมอัยยิแลพระอัยยิออกทางประตูสลกคิว่าไลยชนพระราชยาน
 ชนเสียบประโคมกลองชนะแตรสังข์ไปตั้งเหนือพระที่นั่งเสวตรฉัตรภายใน
 พระที่นั่งคิว่าโมกขพมาน

ครั้นเมื่อขมเสงนพศก ๑๒๓๙ พระเสริมพุทธปฏิมากรซึ่งอยู่ในพระ
 วิหารวัดประทมวนารามเทยวน ลงมาจากเมืองหนองคายแท้ประคิยฐาน
 บนพระที่นั่งเสวตรฉัตรในพระที่นั่งคิว่าโมกข์ แต่นั้นมากใช้ตั้งพระบรม
 อัยยิพระอัยยิเหนือชนแวนพา ๒ ชนยกพระบวรเสวตรฉัตร ชนแวนพา
 นนตงตรงนำพระเสริมห้างออกมาห้อง ๑ ตั้งคนไม้ทองเงิน ๒ คู่มีเครอง
 นมัสการทอน้อยสำรับ ๓ เมื่อพระสงฆ์ ๒๐ รูปในท้องพระโรงรับพระราช
 ทานฉันเข้าแล้วนั่งรออยู่จนถึงพระฤกษ์สร้งมรธาภิเศก ถวายชยันโต
 พราหมณเข้าสังข์ กรมพระแสงในชัยยัฒเตาเรว 16/0 พนักงานประโคม

หมอชังไชยแตร์สังฆพณฑกาทย์กลองแขกพร้อมกัน พระแท่นที่ทรงนั้นเป็น
 พระแท่นแว่นพามับวกกลุ่มมีพนักทาวขาวขอบทองเพดานระบายรอบ เส้คัจ
 ประทัยเหนือตั้งรูปกลมหุ้มผ้าขาวทรงเหยียบใบไม้ ทรงพระภักตร์ตั้ง
 ฉากทรงพระภักตร์พระครอบกลีบบัวทองคำ ทรงคันทน์ในชั้นสูง ๆ แล้ว
 ภาษามาลาถวายพระครอบพระกริ่ง พระครอบเนาวโลหะ พระเต้าบังกะทร
 ภายหลังพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระเก้าเขมู
 ครรภมาอีกองค์หนึ่งก็เป็นพนักงานภาษามาลาถวาย ชาวที่ใหญ่ถวายพระ
 เก้าห้ากระษัตริย์ ขาตรกินพม่าสามขาตรแล้วพระครูอัญญาจารย์ หลวง
 คีวาจารย์ หลวงสุริยาเทเวศร์ พราหมณ์โหราจารย์จึงถวายน้ำพระ
 มหาสังฆทักษิณาวัฏ สังฆทอง, เงิน, นาก, งา, พราหมณ์พฤตมิยาศ
 ถวายพระครอบสำริด เสร็จแล้วทรงปลัดพระภูษาตามส่วน (ธรรมนิยม
 สรงเช่นนมเมื่อ สूरียุปราคา จันทรุปราคาด้วย) เมื่อสรงแล้วเส้คัจ
 ประทัยท้องพระโรง พระสงฆ์ถวายยถาสัพพีถวายอดีตเรกถวายพระพรลา
 ครึ่งหนึ่งแล้ว ออกไปนั่งอาสน์สงฆ์ที่พระที่นั่งคือโมกข์ เวลาเช้า ๕ โมง
 เศษ เส้คัจพระราชดำเนินออกพระที่นั่งคือโมกข์พินานทรงประเคนสำรับ
 เข้าแซ่เพนอีกครึ่งหนึ่ง พระสงฆ์ฉันแล้วจึงสดับปกรณ์ผ้าขาว ๒๐ พับ ผ้า
 คู่ ๒๐ คู่ รูปเทียนชวคหน้าหอมสังละ ๒๐ เท้ากัน พระสงฆ์สำรับนั้นเอง
 สดับปกรณ์ยถาสัพพีถวายอดีตเรกถวายพระพรลาอีกครึ่งหนึ่ง แล้วมีสดับ
 ปกรณ์พระอินทร์อีก ๔๐๐ รูป และมีผ้าคู่รูปเทียนของพระบรมวงศานุวงศ์ใน
 พระบรมมหาราชวัง แลพระราชวังบวรท้งฝ่ายหน้าฝ่ายในถวายเป็นด้วย ใช้
 สดับปกรณ์พระรายรอบทั้งสิ้น ผ้าคู่ชวคหน้าหอมรูปเทียนที่ทรงพระราช

อุทิศสัปดาห์พระบรมอัยยิ พระอัยยิณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยในพระ
 บรมมหาราชวัง ๔๐ คู่ สัปดาห์พระอินทีย ๒๐๐ รูป ผักชวคน้ำหอม
 ยิงสกุลอัยยิเจ้าคุณสมพันธวงศยานสมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่องค์น้อย ๗
 คู่ ภายหลังเป็น ๗ คู่ จิว ๓ สบง ๓ ชวคน้ำหอมอุปเท่ห์นสัปดาห์พระ
 อัยยิกรมสมเด็จเจ้าพระยาอนุชิตฉัตรพระเชตุพนคระย และมีผาขาวเขียน
 อักษรทรงพระราชอุทิศถวายตามพระนามพระบรมอัยยิพระอัยยิ แลอุทิศ
 พระราชทานตามนามอัยยิ เจ้าพนักงานศฤงคารนำไปทกแห่ง

อนึ่งมีพระราชทานผ้า ๒ สำรับชวคน้ำหอมส่งนำพระเจ้าพญาเออ
 พระเจ้าพญาเออที่มีพระชนม์มากหลายพระองค์ แลพระราชทานรคนำ
 เจ้าจอมมารดาในรัชกาลที่ ๒ สองคน สมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่องค์
 น้อยคระย แต่พระนมน์พระราชทานเงินคระย เสร็จการพระราชกุศล
 นักชิตดุณส่งกรานคระย,

พระราชพิธีวิสาขบูชา

มีสวคมนตรีทพระที่นั่งศิวโมกชพิมานวันชน ๓๓ ค่ำ ๓๔ ค่ำ ๓๕ ค่ำ
 เดือน ๖ เวลาบ่ายถึง ๓ วัน ฉนเช้าวันชน ๓๔ ค่ำ แรมค่ำ ๑ คิง ๓๕ รูป
 แคววันชน ๓๕ ค่ำ พระสวคจิตเวทมารวมฉนคระยอีก ๔ รูป เป็น ๓๘ รูป
 ไทยทานสขงร่มรองเท้าใบชา คิงเครื่องนมัสการทองใหญ่ มีตะเกียง
 เจอน้ำมันหอม น้ำมันจันทน์ น้ำมันกระตังงา น้ำมันงา น้ำมันมะพร้าว
 วันละ ๕ ตะเกียง คิงทพระพุทธสิหิงค์ ๓ พระเสริม ๑ วัคขวรสถาน
 สุกธาวาคในพระอุโบสถ ๓ พระพุทชบาทขนเชา ๓ พระพุทชบาทสรอย ๓

มีเทศนาในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยคนละกณชกาทัง ๓ คน เครื่องกณชกาทัง
 พจนธาดชากรมรองเท่าเสอชอนหมอนอิงตระกูลมคาคะหวาน มีตอกไม้เพลิง
 พุ่ม ๕ ชั้น น้าวคยวรสถานสัทธาวาศ ๕ พุ่ม น้าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
 พุ่ม ๓๐ กระถาง ๓๐ รัชทา ๘ ฝนเสนห้า ๓ สหัสธารา ๑ พ้อม ๑ จอก
 แก้ว ๓๐ พระเนียง ๓๐ ทัง ๓ คน มีโคมข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยแขวน
 พระธโษสธทวคยวรสถานสัทธาวาศทข้างพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ทัง ๒ แห่ง
 ภายหลงเมือพระเลื่อมมาแลแล้ว มีประกวตประชนชนทพระที่นั่งคัวโมกช
 พิมาน มีชุ่มตะเกียง ๔ ตำรวทว้ย ๔ ชุ่ม วันแรมค้ำหนึ่งสทป์กรณ
 แแต่รายร้อย ๕๐๐ พระบรมอัยฐีพระอัยฐีเชอญอออกตังเหมอินสงกรานต

อนงมีสทป์กรณพระบรมอัยฐีพระอัยฐีทว้ยผ้าขาว ๔ เหลียม แแล้ว
 ถวายสลากภท ๑๕๐ รูปทพระที่นั่งคัวโมกชพิมานครั้ง ๑ จะเป้นบไทจ้ำไม่
 ไค เกณฑชาราชการฝ้ายในทำกระทง ๑๕๐ กระทง จ้ำเงินหลวง
 กระทงละสลงเพอง นอกนเป้นของข้างในเพมเติมมีทป์เทอชหมากพล
 ทว้ย จ้ำนวนพระสงฆ์สทป์กรณใช้ตามวคทพระอัยฐีทรวงปฏิสังฆรณ
 คอวคอรณราชวราราม ๑๗ วคทงษรคณาราม ๑๗ วคมหาธาต ๑๗
 วคยวมงคล ๑๗ วคไฟชยนคัพลเสพ ๑๗ วคศรฐคาราม ๑๗ วคหริญ
 ฐ ๑๖ วคสมพนธวงค์ ๑๖ วครงษสัทธาวาศ ๑๖ รวม ๑๕๐ สทป์กรณ
 รายร้อยยกไม่มี เสรีพระราชกศลวิสาขบูชาเท้าน

การพระราชกุศลเข้าพรรษา

เวลาย้ายเสกขออกหลอเทอชนพรรษาทเก็งข้างพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย
 ทานไค ในวนชน ๘ ค้ำ ๓๐๐ เกอน ๗ ถายโคมออกมาคักหลอชน ๘ ค้ำ

เดือน ๘ ขรพาสาธ เทียนเล่ม ๑ สผงหนัก ๑๕ ชั่งเศษ หล่อขลละ ๕ เล่ม
 คอวกพระศรรัตนศาสตร์รามเล่ม ๑ พระที่นั่งพุทธโธสวรรย์เล่ม ๑ พระ
 ที่นั่งควโมกซ์พิมานเล่ม ๑ วัคยวรรสถานเล่ม ๑ วัคยหังษรัตนารามเล่ม ๑
 เทียนนั้นรูปเป็น ๒ เหลี่ยมปลายเป็นขั้วกลมขั้วคทอง ตัวเทียนขั้วคทอง
 ลายทรงเข้าขลิบท มีฉัตรทององกฤษขั้วคทอง แล้วยกมาตั้งถวายตัว
 ในท้องพระโรง วันชน ๓๓ ค่ำ เดือน ๘ เวลาสวดมนต์เย็นรุ่งขึ้นวัน ๓๔
 ค่ำพระสงฆ์ฉนวนแล้วเสด็จขึ้น เจ้าพนักงานจึงนำไปตั้งในตักตามททง ๕ แห่ง
 หนึ่งในวันชน ๓๓, ๓๔, ๓๕ ค่ำ เดือน ๘ มีสวดมนต์เย็น พระสงฆ์ราชา
 คณะโดยมาก พระครูเปรียญถานานุกรมพิธีกรรมบางอารามททงรวิจัก
 รวม ๓๐๐ รูป แบ่งฉนวนวันชน ๓๔ ค่ำ แรมค่ำ ๑ วันละ ๓๐ รูป ชน ๓๕ ค่ำ
 ๔๐ รูป มีตะแครงเครื่องเข้าพรรษาพุ่มยอม รูปสัตว์สผง เทียนร้อย
 ตะแครงรองกระตงเมียงเท่าจำนวนพระสงฆ์ ถ้าพระททงนขถอกันเคย
 มีคนไม้กระถางใหญ่ ต้นไม้แก้ว กระถางบัว พุ่มขนาดของเพิ่มเติม
 อีกส่วนหนึ่ง

วันชน ๓๕ ค่ำพระฉนวนแล้วเสด็จพระราชดำเนินที่พระพุทธรูปสี่ทิศ พระ
 เสริม ทรงจุดเทียนพรรษาถวายพุ่มอย่างใหญ่คู่ ๓ ต้นไม้ใหญ่คู่ ๓
 ต้นไม้แก้วคู่ ๓ กระถางบัวคู่ ๓ รูปสัตว์สผงขั้วคทองเงินคู่ ๓ รูปแพ
 เทียนแพเครื่องเข้าพรรษาพุ่มยอมเหมือนกันทง ๒ แห่ง แต่เทียนพรรษา
 วัคยวรรสถาน วัคยหังษนั้น พระราชทานเทียนชะนวนโคมเพลิงพระองค์เจ้า
 ไปจุค มีพุ่มขนาดกลาง ๓ ต้นไม้กระถาง ๓ ต้นไม้แก้ว ๓ กระถาง
 บัว ๓ รูปสัตว์สผงคู่ ๓ รูปแพเทียนแพ เครื่องเข้าพรรษาพุ่มยอม

ก็นั้น แล้วเสด็จพระราชดำเนินมายังพระบรมมหาราชวัง เสด็จในพระ
 อุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทนเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัวยังไม่เสด็จขึ้น ทรงจุดเทียนถวายเครื่องสักการะบูชา พระมณ
 ีรัตนปฏิมากร พุ่มขนาดใหญ่คู่ ๑ ต้นไม้กระดังงาคู่ ๑ ต้นไม้แก้วคู่ ๑
 รูปสี่เหลี่ยมขนาบข้างทองคำคู่ ๑ รูปแพเทียนแพหมากพลู ไม่ชำระสัพพ
 ขุดถนนพร้อม แต่เสด็จพระราชดำเนินอยู่ประมาณ ๗,๘ ปี ภายหลัง
 มาไม่ทรงสบายก็ไม่ไต่เสด็จ เสด็จพระราชทานให้พระองค์เจ้าจตุตถไชย
 ทศขอพระเจ้าในพระราชวังกรมเครื่องเข้าพรรษาอย่างข้อมพร้อม เจ้าพนักงาน
 งานนำขึ้นไปตั้งทุกขย ๑ วันแรมค่ำ ๑ เวลาเช้าเชิญพระบรมอัฐิ พระ
 อัฐิ ออกตั้งเหนือแนวฟ้า ๒ ชั้น ยกเสวตรถัตตรในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
 ตั้งเครื่องสังหัทธของขวางฉัตร ๕ ชั้น ๔ ขังแทรก ๓ แต่เสด็จออกเสวย
 พระทนต์ของพระโรงแล้วทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทนต์น้อย มหาคเล็ก
 เชิญไปตั้งที่แล้วสัปดาห์กรณพระหิวทาน ๔ รูป มีสบังร่มรองเท้าอุปเทียน
 พุ่มต้นไม้เครื่องเข้าพรรษาพระอินทร์ ๔๐๐ รูป เวลาค่ำดอกไม้เพลิง
 คณละ & พุ่มทั้ง ๓ คน การที่เชิญพระอัฐิขึ้นสัปดาห์กรณบนพระที่นั่ง
 พุทไธสวรรย์นั้น เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เคยเสด็จ
 พระราชดำเนินขึ้นไปทรงจุดเทียนพรรษาที่พระพุทไธสังคทุกขย มหิวทาน
 สัปดาห์กรณกาลานกาลด้วยทุกครั้ง

๑ ความตรงนี้ไม่ชัด เข้าใจว่าเห็นจะหมายความว่า มีเครื่องเข้าพรรษาอย่างข้อม
 ของวังหน้า เจ้าพนักงานผ้าในน้ำมาบูชา (พระพุทธรูปขรรค์คน ในหอพระเจ้าในพระราช
 วังหลวง มิใช่เจ้าพนักงานในพระราชวังหลวงเชิญเครื่องเข้าพรรษาไปบูชาในหอพระวังหน้า

อนึ่งตั้งแต่เข้าพรรษาไปมีเทศนาในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัยคนละภณัท
 ทง ๓ เดือน นึ่งเทศน์บนพระที่นั่งเสวตรถิตร ตั้งเครื่องนมัสการกระษะ
 ถมวงกลมฝรั่งยกเทียบ ๒ ฝั่งกล มีเชิงเทียบใหญ่ยกเทียบคหนึ่งสี่ค ๓
 เครื่องภณัทสบังอุปเทียบหมากพลูเงินตำลง ๓ ทกวัน พระบริษัปป ๔ รูป
 มีเทียบพระพุทราวหนึ่ง ๒๐ เล่ม ตำรวพุทราวหนึ่ง ๒๐ เล่ม เสรีการ
 พระราชกศลเข้าพรรษาเท่านี้

การพระราชกุศลถวายพระบรมอิฐ

คือวันแรม ๑๓ ค่ำ เดือน ๘ เป็นวันคติคล้ายวันสวรรคต พระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เวลาเช้าเจ้าพนักงานเข้าไปเชิญพระ
 บรมอิฐรองพานทอง ๒ ชั้นออกตั้งบนมาสลักขกทองเหนือพระที่นั่งเสวตร
 ฆิตร ในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย เสกขออกเลี้ยงพระสงฆ์ราชาคณะ
 ถานานกรม ๑๐ รูปบริษัพระราชทานฉนั้นแล้ว สักยักรณผาขาว ๓๐ พย
 ฐปมคเทียบนมคของอนเปลี่ยนไปต่าง ๆ เหมือนขางคราวเป็นทชาทยซา
 อิงไล้ขยเจียวเป็นคั้น มีสักยักรณพระอินคัย ๑๐๐ รูป แลวมเทศนากภณัท ๓
 เครื่องไทยธรรมไตรยาตรยามพชนททยซา ถาคซาโคมร่มรองเท้าเสื่ออน
 หมอนอิงกาถวักกะโถนถวักกะลุ่มคาวหวานเงินคคเทียบ ๓ ตำลง เทค่นขย
 เสกขจนแล่วเชิญพระบรมอิฐกลับ เวลาเย็นพระสงฆ์คั้นเข้ามาสวคมนค
 อิกครัง ๑ เป็นเสรีจในวันคียวเท่านี้

การพระราชกุศลอย่างนี้ มีในวันพระบรมราชสมภพพระบาท
 สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย คือวันชน ๗ ค่ำ เดือน ๕ อิกครัง ๑

บวชนาคหลวง

อนึ่งบางชนมหม่อมราชวงศ์เข้าไปบวชเป็นนาคหลวงเคยมีหลายคราว
 บวชในเดือน ๘ ทำขวัญที่พระที่นั่งศิวโมกข์พิมาน ตั้งบายศรีทองเงิน
 ๒ สำหรับไตรยาตรบวชของหลวงพร้อม รุ่งขึ้นเวลา ๕ โมงเช้าแล้ว
 นาคชนเสด็จกัน ถลกกำมะลอหน้าพระที่นั่งศิวโมกข์พิมานออกประตู
 ไชยสถาน ไปลงที่ประตูวัดบวรสถานสุทธาวาส เข้าไปในพระอุโบสถ
 มีพระโคมพิณพาทย์แต่รสสังข์ แต่ไม่เคยมีเสกข์ออก ไปรทให้เจ้านาย
 ถวายเครื่องบวชารพระบวชใหม่ทุกครั้ง พระอุปัชฌาย์ คู่สวตน์หัตถยา
 รวม ๓๐ รูป ไทยทานของหลวงถวายจิวรูปเทียบหมากพลู เสริ่งพระราช
 กุศลเดือนแปดเท่านั้น,

การพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา

การที่ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลเฉลิมพระชนมพรรษานี้ ทรงพระ
 ราชดำริเห็นใหม่ เที่ยย เคียงกยธรรมเนียมจนท เรยกกว่าบนสวฤาแซยิต
 แลอนุโลมตามพุทธศาสน์โหราศาสตร์ประกอบกัน เพื่อให้เป็นการสวัสดิ
 มงคลเจริญพระชนมศุขทุกทีวารাত্রีกาล กำหนดทำในเดือน ๓๐ แต่
 เล่นไปเหลื่อมตามสรีย โคจรบรรจบรอบคล้ายวันพระราชสมภพ ไปรท
 ให้รทการในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย คือเชิญพระพุทธรูปหังคังเห็น
 พระที่นั่งบุษบก ตั้งพระเสริ่มบนพระที่นั่งเสวตรถนิตร์ ตรงนำพระเสริ่ม
 ตั้งพระไชยวัฒน์ พระมหาจำเริญ ตั้งดวงพระชันษา พระสุพรรณบัฏ
 พระราชลัญจกร ตั้งพระมหาสังข์ห้า พระครอบ พระเศ้าต่าง ๆ พระเศ้า

หากพระยาศรี ยาศรีคินพม่า โยงสายสัญญาณถึงกัน บนพระแท่นที่ประทับ
 ออกขนนางนั้น ตั้งเชิงเทียน โคมกึ่ง พานดอกไม้ ขวดยักดอกไม้
 แลมเทียนสูงเท่าพระองค์วงระยพระเคียวเล่มเดียวกันชดกลมวางเหนือ
 พานทั้งสองชั้นสวม โคมแก้วบังลมด้วย หน้าพระที่นั่งบษยกตั้งโต๊ะเงิน
 ข้างละโต๊ะ ที่หลังลยแลตรงพระทวารคานนำตั้งโต๊ะเงินใหญ่ข้างละโต๊ะ
 หลังโต๊ะแขวนฉากห้อยแพรองค์วัดกโคมเหลี่ยม ๒ ข้างทั้ง ๒ โต๊ะ ตรง
 พระเกตุเฉลียงคานนำกตั้งโต๊ะเงินข้างละโต๊ะ พระองค์เจ้าฝ่ายในร้อย
 ดอกไม้แขวนเต็มที

อนึ่งทพระที่นั่งสนามจันทร์มี โต๊ะเงินโต๊ะ ๓ ตั้งรูปเทพกานพเคราะห์
 หล่อด้วยทองเหลือง ตรงหน้าโต๊ะออกมาตั้งขั้วครกแก้วครยชกขั้วครยชกเทวรูป
 นพเคราะห์ ไหรบรูชาเทวดาในเวลาเย็นนั้นด้วย พระสงฆ์ทสวดมนต์นั้น
 มากกว่าพระชนม์พรรษารูป ๓ พระธรรมไตรโลก (รอก) วัดโมฬีโลก
 เปนอธิบดีสงฆ์เลือกคักพระราชาคณะ พระครู เข็รียญ ถานานุกรมท
 สวดคเสียงคังทงสัน พระยัญโกศล (ฉิม) วัชรราชบรรณ เปนผู้ชักตำนาน
 เสมอทุกครั้ง เวลา ๕ โมงเย็นพระสงฆ์เข้านั่งที่ ประโคมพิณพาทย์
 เครื่องใหญ่ ๒ วง เสกข์ออกทรงประเคนไตรแพรสลัขม้า มีฉากราย
 แพรควนขกฉายพระบนแลอักษรพระบรมราชวงกขยามเขยรรยขข้างเขมชาย
 ข้าง พระสงฆ์ครองไตรแล้วทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทองใหญ่ พระ
 สงฆ์เจริญพระปริต เมื่อสวดจบแล้วมีเสภาที่เฉลียงนำทอ้งพระโรง
 หลวงพิศณุเสนี (ทองอยู่) เปนผู้ขับทุกข รุ่งขึ้นเวลาเช้าเสกข์ออก

ทรงประเคนอาหารบิณฑบาต พระสงฆ์รับพระราชทานฉันแล้ว ทรง
ถวายเครื่องสมณบริกขารภณฑ์ต่าง ๆ เป็นของไทยบ้าง จีนบ้าง ฝรั่งเศสบ้าง
ยิบเบียงบ้าง หลายสิ่งพอสมควร พระสงฆ์ถวายอนุโมทนาถวายอภิวาท
ถวายพระพรลา แล้วมีทรงปล่อย ปลา เป็ด ไก่ สุนัขจิ้งจอก

อนึ่งเมื่อต้น ๆ มีพระฤกษ์สร้างมูรธาภิเศกเหมือนสังฆราชานต์ ภาย
หลังสร้างข้างในทูลบี่ เสร็จการพระราชกุศลเฉลิมพระชนม์พรรษาเท่านั้น

การพระราชพิธีสารท

คือวันเดือน ๓๐ แรม ๓๓, ๓๔, ๓๕, ค่ำ มีสวดมนต์ทพระที่นั่งคือโมกข์
พินานวันละ ๒๐ รูป รุ่งขึ้นวันแรม ๓๔, ๓๕, ค่ำเดือน ๓๐ ขึ้นค่ำ ๑ เดือน ๓๓
เวลาเช้าฉัน มีเซ้ายาคโถลายครามต่าง ๆ ของหลวงทกสำรับ เมื่อ
พระสงฆ์ฉันแล้ว เจ้านายแลข้าราชการที่ปฏิบัติพระต้องถ่ายของลงใน
บาตรกบทั้ง โดยยากก็บรรจุไปในบาตรด้วย ไทยทานมีสอง ใบชา กล้วยเทียน
หมากพลู วันขึ้นค่ำ ๑ เดือน ๓๓ เชิญพระบรมอัฐิ พระอัฐิออกตั้ง
ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลกาลานุกาลตามเคยเหมือนทุกคราวมาแล้วข้าง
ต้น มีแต่สัจปกรณรายร้อย ๕๐๐ รูป

อนึ่งมีกระทงเซากรของดาวหวานหมากพลูตั้งลงในกระทง มีต้น
ไม้ดอกไม้อื่นดอกไม้ต่างแถมด้วยประดับพร้อม มีเทียนหนักเล่มละหก
สลึงสำหรับทรงจุด ๓ เล่ม ๆ ละสลึง ๓๐ เล่ม มีสมุดเล็ก ๆ เขียนคาถา
บูชาตำราหลังนำออกที่ศกศลเล่ม ๑ กบพระเศียรโหนกตั้งถวายทรงขบ
พระหัตถ์หลังนำไปถวายพระสงฆ์ราชาคณะฉันวันละกระทงทั้ง ๒๕ วัน แล

มีทรงบาตรโถยาค้วนละ ๑๐๐ รูปทั้ง ๓ วัน มีดอกไม้เพลิงนำพระที่นั่งพุทไธ
สวรรยคนละ ๕ พุ่ม ๓ คืน เสรีพระราชกุศลสารทเท่าน.

เทศนามหาชาติแลจตุรารียสัจ

กำหนดเดือน ๑๑ วันขึ้น ๑๔ ค่ำ มีเทศนาอริยสัจ ๒ กัณฑ์ วัน
แรมค่ำ ๑ อีก ๒ กัณฑ์ วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เทศนามหาชาติ ๑๓ กัณฑ์
ในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย การตกแต่ง คือ บนพระที่นั่งเสวตรฉัตรเป็น
ที่พระสงฆ์เทศนาที่บนพระแท่นประทับออกขุนนางตั้งเครื่องแก้วโคมกิ่ง
รายไปเต็มที กลางพระแท่นตั้งโต๊ะกลมกลางโต๊ะวางพาน ๒ ชั้นรองพุ่ม
ประทับด้วยรวงเช่า ขอบโต๊ะวางพานทองประดับพุ่มดอกไม้สด ๕ พาน
พานเครื่องยชาเลิศ ๕ พานสลักรับ สองข้างพระแท่นตั้งเครื่องนมัสการ
ข้างละสำหรับ ค่อนำพระแท่นออกมาตั้งโต๊ะหมู่อย่างใหญ่ประดับ
เครื่องแก้วต่าง ๆ เต็มโต๊ะ ที่มุมโต๊ะหมู่ค่านำตั้งหมากพนมรอง
พานแว่นฟ้า ๒ ชั้นตั้งบนมาข้างละพาน หลังโต๊ะหมู่ มีโต๊ะจีน
ตั้งเครื่องเล่นของเงินต่าง ๆ ค่อออกไปแถวกลางตั้งต้นไม้ทองเงินกับ
โคมกิ่งระย้าแก้วคั่นกัน ที่สุดตั้งข้างแถวเลี้ยงปลาทองปลาเงิน ถัด
ออกมาตั้งชวดลายครามปักดอกไม้กิ่ง ถัดออกมาอีกถึงฉัตร ๕ ชั้น
ดอกไม้สด ข้างแทรกประดับเครื่องสลักรับตั้งข้างละแถว ถัดถึง
แนวมุมหลังโต๊ะหมู่ตั้งกระถางลายครามปลูกต้นไม้ดัดบ้าง ก่อเขามอ
บ้าง มีดอกไม้เงินผูกและรูปสัตว์ต่าง ๆ บนด้วยสิ่งประสมชิ้นตัวเล็ก ๆ
วางประดับด้วยทุกกระถางตั้งสลักรับ โคมรูปเหมือนตะโพนข้างละแถว

ข้างพระที่นั่งเสวตรถครคานโตทอศที่ประทับตั้งเครื่องนมัสการทองใหญ่
 แถวเสาคานโตตที่ประทับออกมาเส้า ๓ ตั้งโต๊ะกลมวางเครื่องนอระมาค
 เขาโคเขาค่าง ๆ หลังโต๊ะผูกงาปลายปลายศิกรสวมปลอกทองคำ
 ค่อยลงมาสู่อาสน์สงฆ์ แถวเสาคานเหนือตั้งโต๊ะย่อม ๆ วางชวคชก
 ดอกไม้คู่ ๓ พานดอกไม้วาน ๓ เชิงเทียนคู่ ๓ ทกเส้า หลังเส้าตั้งหีบ
 เพลง ๒ หีบไซหมันทวยมือเมื่อเวลาประโคม ที่เชิงเส้าทั้งสองแถวตั้ง
 ชวคชกดอกบัวหลวงบัวชม บัวเผื่อน ดอกสามหาวเส้าละ ๔ ชวคทกเส้า
 ทหลังลยแลพระทวารคานนาตงโต๊ะเงินเครื่องพร้อมข้างละโต๊ะ ทรงพระ
 ทวารกลางตั้งชนน้ำใหญ่ตักเทียนคาถากระถางรูปใหญ่กระถาง ๓ ราว
 เทียนราว ๓ ที่พระสงฆ์นั่งอกราว ๓ นำเส้าหลังเส้าทั้งสองแถวของบน
 ผูกเชือกแดงข้างละ ๒ สายแขวนฉากเขียนเรื่องเวสสันดรชาฎก ๓๓ กณท์
 แลพวงดอกไม้ภูกลิ่นต่าง ๆ เกณฑ์ข้าราชการฝ่ายนาร้อยมาแขวนเต็ม
 ทั้ง ๔ สาย ที่แขวนใต้ โคมหวนค โคมระย้าเป็นส่วนเกณฑ์ข้างในร้อยทั่วไป
 ที่เฉลียงตรงที่ประทับออกมาของหนักนเพยมกระจก ที่ในฉากตั้งโต๊ะ
 หม้อย่างย่อมหมู่ ๓ ทอศที่ประทับอีกแห่ง ๓ ที่ข้างนอกห้องพระโรงคาน
 โตชกปร้า ผูกห้อยพวงดอกไม้ผลไม้อ่าง ๆ ตามเส้าผูกธงคาถาพัน
 แขวงยันทมหาศาศิ กระดาษไทยปรุเป็นรูปภาพเรื่องพระเวสสันดร ใน
 ปร้าตั้งสิ่งของคาวหวานขนมผลไม้เครื่องกณท์ บนเฉลียงนำห้องพระโรง
 ตั้งพณพาทย์เครื่องใหญ่แตรสังข์กลองแขกมโหรี ทลานนำตั้งชุ่มตะเกียง
 ๔ ชุ่มชุ่มละ ๒๕๐ ดวง ที่ประตูชนนอกชกราชวัตรนครกระคายผูกตนักด้วย

คนออย พระสงฆ์ถวายเทศนาอธิบาย ๕ กณฑ์ มหาชาติกัณฑ์ที่ศพระ
 นครกัณฑ์ กำหนดต้องพระราชอาคะผู้ใหญ่ กัณฑ์อื่น ๆ ก็เป็นพระองค์
 เจ้าพระ พระองค์เจ้าเนรททรงผนวชใหม่อย่างเก่าอย่าง บางหม่อมเจ้า
 สามเนรมิตอย่าง พระราชาคณะสามัญญสถานกรมทเทศน์ตฤาททรง
 ค้นเคยไปรดปรานบ้าง พระสงฆ์อนวัตรเทศน์คิวง ๆ บ้าง พระวิสัยพิพ
 วันชน ๑๕ คำแรม ๓ คำวันละ ๕ รูป วันชน ๑๕ คำ ๕ ผลึก ๑๖ รูป
 เครื่องกัณฑ์เทศน์ไตรมฎากถวายพระรัตนตรัย ยาตรถลกอิศกตลัค
 ย่ามอิศกตลัค พัดไหมค ทบชา ทชชา กระบะหมากย่น กระบะยาแก
 ไรคต่าง ๆ ร่มชบสีผึ้ง รองเท้า โคมหิ้ว กาล้วย กะโถนด้วย เสื่อ
 อ่อน หมอนอิง ขวตนาผิง น้ำมัน อังไต้ กาทองแดง ตะลุ่มมีผ้า
 คาวหวาน อยุ่เทียบนมคละ ๕๐ เล่ม ขำยมลตลัคเทียบกัณฑ์ละ ๕ คำตั้ง
 พระวิสัยพิพมสขงอยุ่เทียบหมากพล ๓ วัน ๒๕ รูป มีสำรับพระเทศน์
 พระวิสัยพิพ ๒ เวลาเช้าเพน เลขงบนพระทนต์พิไสววรรษ วันชน ๑๕ คำ
 ๑๑ สำรับ วันชน ๑๕ คำ ๑๕ สำรับ วันแรมคำ ๑๑ สำรับ เครื่องกัณฑ์
 เทศน์ของคาวหวานขนมผลไม้ต่าง ๆ เกณฑ์พระขรรค์ฉายในท้าวนาง
 เปนผู้ทำ ของหลวงจ่ายเข้าสารกัณฑ์ละกระบุง เงินกัณฑ์ละ ๘ บาท
 ทั้ง ๑๗ กัณฑ์

อนงคตรรอยคอกมสิจำปาดงวันละ ๑๒ ผิตร ๓ วัน ๑๖ ผิตร เกณฑ์
 ขาวาชาการตำแหน่ง พระยาแลเจ้ากรมพระตำรว ๘ กรม หัวหมัน
 มหาคเล็ก ๕ บังแทรกประดับกอกไม้สคผลพิกเหลองมะละกอดังวันละ ๑๐
 สามวัน ๓๐ เกณฑ์ขาวาชาการตำแหน่งพระ ทหลวงขุนนอถนนเกณฑ์

พวกคอกไม้ถูกกลั่นระย้าต่าง ๆ แหวนตังตามทักล่าวมาแล้วข้างต้น คอก
ยัวต่าง ๆ คอกสามท้าวเกณฑ์หัวเมือง พวกผลไม้ต่าง ๆ กรมพระคลัง
สวน คอกไม้ต่าง ๆ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยถวาย

ในการมีเทศน์มหาชาตินี้ เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระทวาร
เฉลียงด้านใต้ ในฉาก พระบวรวงศ์เชื้อแลข้าราชการฝ่ายในออกทาง
พระทวารเฉลียงด้านเหนือลงในพระสถูปนอกฉาก

วันชน ๑๕ คำ แรมค่ำ ๑ เวลาเที่ยงเศษ เสด็จออกทรงจุดเทียน
เครื่องนมัสการเทียนประจำกัณฑ์แลตะเกียงสำหรับชุ่ม & ตะเกียง โปรก
ให้พระองค์เจ้าเล็ก ๆ จุดเทียนเครื่องนมัสการทักข้างพระแท่น ๒ สำหรับ
เจ้าพนักงานจุดเทียนโต๊ะหมู่โต๊ะตั้งปวงทั่วไป ทรงศีลแล้วประทับทรง

ฟังในฉาก เทศน์จบแล้วเสด็จทรงพระเคนเครื่องไทยธรรมเหมือนกัน
ทั้ง ๒ กัณฑ์ เสด็จขนย้าย ๓ โมงเศษทั้ง ๒ วัน วันชน ๑๕ คำ เวลา
เช้าโมง ๑ เสด็จออกทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแลเทียนในทักตั้งปวง
เหมือนวันก่อน แปลกแต่วนนมเทียนคาถาควย ทรงศีลแล้วประทับ

ในฉาก เมื่อยแรก ๆ ประทับทรงฟังอยู่จนจบ ๑๓ กัณฑ์ ภายหลัง
ทรงอยู่เพียงกัณฑ์หมี่พานต์จบ ทรงพระเคนเครื่องไทยธรรมแล้วเสด็จ
ชนเสียดราว ๑ ถ้าย โคมพระองค์เจ้าทรงผนวชถวายเทศน์กัณฑ์ไว้ก็
เสด็จออกในกัณฑ์นั้น ไปเสด็จต่อนคากเมื่อถึงกัณฑ์มหาชาติเป็น
กัณฑ์ โปรกมากเพราะเคยทรงเทศน์เมื่อทรงผนวช พระราชทานรางวัล

ข้างทรงทีเคยนข้างเป็นการครกครนเสมอ แล้วทรงฟังต่อไปจนจบ
 (นครกัณฑ์) พระสงฆ์ถวายขัตติเรกถวายพระพรลาแล้ว เวลา ๒ ยาม
 เศษเสด็จพระราชดำเนินลงลอยพระประทีป เสร็จการพระราชกุศลเทศนา
 มหาชาติแทน,

อนึ่งในวันแรกค่ำ ๓ มีการเชิญพระบรมอัฐิพระอัฐิออกตั้งสคาย
 urnal กวณกาลานกาลตามเคยเหมือนทุกคราวมาแล้ว แลมีคอกไม้เพลิง
 ขษาพระพุทธรูปหิงคคนละ ๕ พุ่มทั้ง ๓ คณ,

หมดฉบับเพียงเท่านี้

เจ้าพนักงานหอสมุด

หมายรับสั่งวงษา

อาราธนาพระสงฆ์มาสวดพุทธมนต์และรับพระราชทานฉัน

ณพระที่นั่งภายในพระราชวังบวร

ด้วยพระยาทิพมณฑลราชบริพารราชบัณฑิตยสถานได้เกล้า ๆ ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้า ๆ สั่งว่า ทรงพระราชศรัทธาท่านุญทพระที่นั่งในพระราช
 วังบวรภายใน แต่ณวันเดือน ๖ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ยี่แฉะเอกศก (พ.ศ. ๒๔๒๒)
 เวลาบ่าย ๒ โมง พระสงฆ์ราชาคณะ ๕ รูปสวดพระพุทธมนต์ รุ่งขึ้น
 เดือนเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เวลาเช้าพระสงฆ์รับพระราชทานฉัน นั้นให้
 สังฆการนิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะ ๕ รูป เข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์
 สวดพระพุทธมนต์รับพระราชทานฉัน รับประทานซึ่งคาคถวายพระสงฆ์ให้
 ปร้อมทั้ง ๒ เวลา แล้วให้แยกบาตรคืน ๕ บาตร ค่ายคียบหนัก ๕ ค่ำลง
 ค่ำชาวพระคลังในซ้าย ค่งนำพระพุทธรูปมาขยสายสิญจน์พระสงฆ์ถือ
 สวดให้พอเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ชาวพระคลังศรัทธาจกอาศนเข้า
 ไปทางประตูลงการโอฟาร์ลาคนเกาธมาลาบายวิลาทยให้พอทั้ง ๒ เวลา
 แล้วให้รับเทียน ๕ มัด ธูป ๕ มัด หมากพล ๕ ซองค่อท่านพนักงาน
 ฝ่ายใน ถวายพระสงฆ์เดือนเดือน ๖ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เวลาเช้า อนึ่งให้
 ชาวพระคลังมหาสมบัตจกกระโถนขันน้ำจอกถอย ๕ สำหรับเข้าไปทางประตู
 ลงการโอฟาร์ให้ทันกำหนดทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้ชาวพระคลังพิมานอากาศ
 จกพรหมฝรั่ง ไต่เงินเคระของยุซา ๓ ไต่ระ เข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์อยู่

ลาดในพระที่นั่งให้พอ ตั้งโต๊ะเงินเครื่องบูชาพระพุทธรูปพระไชยเงินให้
 พร้อมทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้ชาวพระคลังในซ้ายซ้ายขวาตรึง ๕ ขาตร ค่าย
 คียบหนัก ๕ ตำลึง ให้สังฆการีตั้งนำพุทธมนต์จับสายสัญญาณวงพระที่นั่ง
 แลพระสังฆมณฑล สวด แลจ่ายสวดหนัก ๒ ชั่ง ๓ ตำลึง ๒ บาท ค่ายคียบ
 หนัก ๒ ตำลึง ให้ท่นพนักงานฝ่ายในพ่นเทียนถวายพระสังฆ์ แลจ่าย
 นำตาลทรายหนัก ๓๐ ตำลึง ให้วิเสศคัมภ์น้ำชยาน แต่เดือนเดือน ๖
 ชน ๓๑ คำ เวลาเช้า อนึ่งให้กรมราชบัณฑิตเชิญพระพุทธรูปพระไชย
 เงินชนพระราชยานเข้าไปทางประตูสถานมณฑลเข็มร เชิญประคิยฐานไว้
 บนโต๊ะเงินในพระที่นั่งให้พร้อมทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้เจ้าพนักงานจัด พิณ
 พาทย์ กลองแขกแตรสังข์ เข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์ คีประโคม
 เมื่อพระสังฆ์สวดคณให้พร้อมทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้กรมนาจ่ายเข้าสารช้อม
 นาสวนทขาวคิ ๑๕ ทนาน ให้วิเสศคณออกทานหงถวายพระสังฆ์คณตั้งแต่
 เดือนเดือน ๖ ชน ๓๒ คำ เร่งจ่ายให้แต่เดือนเดือน ๖ ชน ๓๑ คำ อนึ่ง
 ให้ชาวที่ใหญ่จักขาตรพม่า ๒ ขาตร เข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์ ตั้ง
 นำพระพุทธรูปในพระที่นั่งรับเทียนคณพนักงานฝ่ายในจุดตั้งเมื่อพระสังฆ์
 สวดพระพุทธรูปคณด้วยให้ท่นเวลา อนึ่งให้นายสินมหาตเล็กจักคอกไม้
 สกเข้าไปทางประตูลงการโอฟาร์ ชักขวดใส่โองานแก้วประคิยบนโต๊ะ
 เงินพระพุทธรูปพระไชยเงินเมื่อพระสังฆ์สวดคณทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้สนม
 พลเรือนรับเครื่องนมัสการทองใหญ่ให้มี พุ่มเข้าคอก พุ่มคอกไม้ ๒
 เทียน ๕ สำรับสำหรับเครื่องให้พร้อมคณท่นพนักงานฝ่ายในเชิญเข้าไปทาง

ประคองลงการโอฟารตั้งถวายทรงจตุรกายชาเมื่อพระสงฆ์สวดพระพทธมนต์
 ตามกำหนดวันทั้ง ๒ เวลา แล้วพวกอกไม้สวดห้อยในพระที่นั่งถวาย ๓๐
 พวง อนึ่งให้รองงานสวดารวจกเถาอผลาวยเวลาถวายพระแท่นถวายทรง
 ประเคนเข้าไปทางประตูลงการโอฟารตั้งในพระที่นั่ง ๑ สำหรับ สำหรับ
 พระสงฆ์สวดพระพทธมนต์ให้ทันทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้ชาวพระคลังราช
 การจกเสอราว เสือทอง เข้าไปทางประตูลงการโอฟารตั้งในพระที่นั่งให้พอ
 แล้วยายพนแสมรอนขนาดกลางให้หมื่นนายประตูซ้ายขวา ๑๕๐ ขึ้นขันส่ง
 ณ โรงสำหรับคารหวานแลวิเสศล่อทาน ๒๐ ขึ้นหุงเข้าถวายพระสงฆ์ เร่งจ่าย
 ให้ทันแต่ณวันเดือน ๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เวลาบ่าย อนึ่งให้ตำรวจวังทนายเลออกหอก
 เข้าไปทางประตูสถานมณเฑียรยกสำหรับคารหวาน ๒ สำหรับ ตั้งใน
 พระที่นั่งถวายพระสงฆ์จนให้ทันเวลา อนึ่งให้กรมท่าซ้ายจตุรารอนนำชา
 ไล่ถาดเข้าทางประตูลงการโอฟาร ถวายพระสงฆ์เมื่อสวด ๕ ทเมื่อนั้น ๕
 ททั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้ชาทลลของ ๆ ผู้ใหญ่ผู้น้อยฝ่ายทหารพลเรือนท
 มตำแหน่งเฝ้าเข้าไปปรนนิบัติพระสงฆ์สวดมนต์ในพระที่นั่งทั้ง ๒ เวลา อนึ่ง
 ให้หมื่นนายประตูซ้ายขวาทำฎีกาไปเบิกพนแสมรอนขนาดกลาง ๑๕๐ ขึ้น
 ต่อชาวพระคลังราชการขนส่งณ โรงสำหรับคารหวานแต่ณวัน เดือน ๒ ขึ้น
 ๑๓ ค่ำ อนึ่งให้ชาวพระอภิมย์ ชาวพระราชยาน จิตส์ยทน ๑ เสลียง ๑ ไป
 รัชเลขต่อพนนรนิกร พันเทพ & คนสวมกางเกง ไปรับพระพุทธรูป พระ
 ไชยเงินณพระที่นั่งพุทโธสวรรค์ เชิญเข้าไปทางประตูสถานมณเฑียร
 เข้าในพระที่นั่งเมื่อพระสงฆ์สวด ๑ เวลาจน ๑ เวลาทั้ง ๒ เวลา อนึ่งให้

พันนริกร พันเทพ จำเลย ๔ คนให้กษัตริย์ชาวพระราชยานห้ามเสด็จ
 พระพุทธรูป ๑ เสด็จ ให้จำวันพระสงฆ์สวด ๓ เวลาฉัน ๑ เวลาทั้ง ๒
 เวลา อนึ่งให้ท่านพนักงานฝ่ายในจัดเครื่องนมัสการทองใหญ่ใหม่ พุ่ม
 เข้าตอก ๕ พุ่ม ดอกไม้ ๕ เทียน ๕ อย ๕ สำรับเครื่องให้พร้อม สั่งให้
 สนมพลเรือนเชิญเข้าไปทางประตูลงการโศภารัตน์ในพระที่นั่ง เมื่อพระ
 สงฆ์สวด ๓ สำรับฉัน ๑ สำรับทั้ง ๒ เวลา แล้วให้จกเทียนนำโต๊ะจีน
 หน้าเล่มละ ๒ ตำลึง ๕ เล่ม เทียนตั้งพระสงฆ์สวดหน้าเล่มละ ๓ ตำลึง
 ๓ เล่ม เทียนหน้าเล่มละ ๓ บาทมีดละ ๒๐ เล่ม ๕ มีด อยมีดละ ๒๐
 ดอก ๕ มีดสั่งให้ตามพนักงาน อนึ่งให้ท่านพนักงานฝ่ายในร้อยพวงดอก
 ไม้สัก ระบาย ๖ กล้วย ๘ ว่าว ๗ อย ๗ พวง สั่งให้สนมพลเรือนแขวน
 ในพระที่นั่งวันพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ด้วยให้ทันเวลา อนึ่งให้ท่าน
 พนักงานฝ่ายในชาวพระเครื่องตนจกสำรับขาว ๖ หวาน ๖ สำรับสั่งให้
 คำรวจิว ทนายเลือกหอด สุกเข้าในตั้งให้ทันเวลา อนึ่งให้วิเสศหมาก
 พลจกเกสซึ่งคาคสั่งให้ส่งกรรมการเข้าไปถวายพระสงฆ์เมื่อสวดตั้งพาน ๕
 พาน อังคาคชองละ ๕๐ จีบ ๕ ชอง เมื่อฉันตั้งพาน ๕ พาน อังคาค
 ชองละ ๕๐ จีบ ๕ ชอง แล้วให้จกน้ำชยาน ๕ โถ สั่งให้สนมพลเรือน
 ถวายพระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ด้วยให้ทันเวลา อย่าให้ขาดใดตาม
 รัชสั่ง.

หมาย ฝ่ายใน เครื่องนมัสการ ๑ กล้วย ๑ สำรับขาวหวาน ๑
 วิเสศฉ้อทาน ๑ วิเสศหมากพลู ๑ รวม ๕ ฉบบั. 16/07/2564

หมายรับสั่งวงษา

อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะเข้ามาถวายพระธรรมเทศนา

ด้วยพระยาทิพมณฑลไชยรัชมหาราชยัตถุรโลเกล้า ๆ ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ๆ สั่งว่าทรงพระราชศรัทธาให้อาราธนาพระสงฆ์ราชาคณะ
เข้ามาถวายพระธรรมเทศนาวันละกึ่งชั่วโมงในพระที่นั่งอิศราวินิจฉัย ตั้งแต่
เดือนเดือน ๘ แรม ๓ ค่ำ เวลาบ่ายระกาสี่โมง (พ.ศ. ๒๔๒๘) เสมอทุกวัน
ไปกว่าจะถึงวันไตรมาส ๓ เดือน นั้นให้ส่งกรรมการมนตพระสงฆ์ราชา
คณะเข้ามาถวายพระธรรมเทศนาวันละกึ่งชั่วโมง กับพระสงฆ์ ๔ รูปรับสั่งพิพ
ด้วยเสมอทุกวัน รัชมณฑลไชยรัชมหาราชยัตถุรโลเกล้าโปรดถวายพระสงฆ์
เทศนา รับสั่งพิพ เหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ชาวที่ใหญ่จักรวาลเทียบตั้ง
ที่พระสงฆ์พงเทศนา ชาวราชการพงเทศนาทั้ง ๒ ราว แล้วให้เอาเชิง
เทียบมาติดเทียบตั้ง รับสั่ง พระสงฆ์เสมอทุกวันเหมือนอย่างทุกครั้ง
อนึ่งให้มหาดไทย กลาใหม่ หมายถึงออกข้าทูลฉลองของอิศระบาทผู้ใหญ่
ผู้น้อยฝ่ายทหาร พลเรือน ทมตาแห่งเผ่า เข้ามาพงพระธรรมเทศนา
วันละกึ่งชั่วโมงไปเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้มหาดเล็กรับ
เครื่องนมัสการเครื่องทรงธรรมต่อท่านฝ่ายในวันละสำหรับ ให้มหาดเล็กไม้
คู่เทียบสำหรับให้พร้อม แล้วให้รับเทียบคนหนึ่งสอหนักเล่มละ ๓ ตำลึง
๒ บาทวันละ ๒ เล่ม เทียนมคหนักเล่มละ ๑ บาท ๑๐ เล่มวันละ ๑ มค เทียน
พระสงฆ์พงเทศน์ ตำธวงษาพงเทศน์หนักเล่มละ ๒ สลึงวันละ ๕๐ เล่ม

ผ้าสยงวันละผืน ปลูกดอกวันละมัท ปลูกวันละ ๕๐ ทอกคชชถวายพระ
 สงฆ์ แต่เทียนวันละ ๒๐ เล่มส่งให้ตำรวจนำ จุดคิกราวเทียนเสมอทุก
 วันไปเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ตำรวจนำผู้อยู่เวร ในรั้วเทียนวันละ ๒๐
 เล่มต่อมหาทเล็ก จุดคิกราวเทียนบูชาพระธรรมเทศนาเสมอทุกวันไป
 เหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ชาวพระคลังศุภรัตจัดอาศน์ไปแต่งถวายพระ
 สงฆ์เทศนา ฟังเทศน์ ให้พอ อนึ่งให้ชาวพระคลังมหาสมบัติจัดเงินวัน
 ละ ๑ ตำลึงตคกณทเทศน์เสมอทุกวัน แล้วให้รั้วเทียนหนักเล่มละ ๑
 ตำลึงค้อท่านฉายใน แล้วให้จกกระโถนขนนำมาจอกลอยไปตั้งถวายพระ
 สงฆ์เทศนา ฟังเทศน์ให้พอเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้ชาวพระคลัง
 ในซ้ายจ่ายสยงกาย จำนวนเดือน ๘ สยงหัววันสยงหนัก ๑๓ ซึ่ง ๑๒ ตำลึง
 ๒ บาท ค่ายหนัก ๑๒ ตำลึง เดือน ๘ สยงหนัก ๒๒ ซึ่ง ๑๐ ตำลึง ค่าย
 หนัก ๑ ซึ่ง ๒ ตำลึง เดือน ๑๐ สยงหนัก ๒๓ ซึ่ง ๕ ตำลึง ค่ายหนัก ๑
 ซึ่ง ๓ ตำลึง เดือน ๑๑ สยงหัววันสยงหนัก ๑๓ ซึ่ง ๑๒ ตำลึง ๒ บาท
 ค่ายหนัก ๑๒ ตำลึง รวมทั้งสิ้นสยงหนัก ๖๘ ซึ่ง ค่ายหนัก ๓ ซึ่ง ๘ ตำลึง
 ให้ท่านพนักงานฉายในพื้นเทียนไซ ในการมีพระธรรมเทศนา เสมอทุกวัน
 ไปเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้พนักงานฉายในจุดเครื่องนมัสการเครื่อง
 ทรงธรรมวันละสำรับ ให้มีดอกไม้อุปเทียนสำหรับเครื่องให้พร้อม กับ
 เทียนทหนึ่งสอหนักเล่มละ ๑ ตำลึง ๒ บาท วันละ ๒ เล่ม เทียนคิตเงิน
 หนักเล่มละ ๑ ตำลึง วันละ ๑ เล่ม เทียนมัทหนักเล่มละ ๑ บาท มัท
 ละ ๑๐ เล่ม วันละมัท เทียนนำพระหนักเล่มละ ๑ ตำลึง วันละ ๒ เล่ม

เกษนพระสังฆมณฑล
 ข้าราชการพงเทคนหนักเล่มละ ๒ สลึง วัน
 ละ ๕๐ เล่ม เกษนจงกลหนักเล่มละ ๑ บาท วันละ ๓๐ เล่ม ฎปมัทละ
 ๑๐ คอกวันละมีค ฎปจันวันละ ๕๐ คอก สั่งให้มหาดเล็กเหมือนอย่าง
 ทุกครั้ง อนึ่งให้ท่านเจ้าพนักงานพระคลังฝ่ายในจัดผ้าสรงประภอบเท่า
 วันละ ๑ ผืน สั่งให้มหาดเล็กเหมือนอย่างทุกครั้ง อนึ่งให้วิเสศหมากพล
 จักเกสซอังกาศชองใหญ่ ๓ ชอง ๗ เล็ก ๑๕ จีบ ๕ ชอง สั่งให้กรมวัง
 มหาดเล็กเสมอทุกวันไปเหมือนอย่างทุกครั้ง อย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง.

หมายพนักงานฝ่ายในพระคลัง ๓ เครื่องทรงธรรม ๓ วิเสศ

หมากพล ๓ รวม ๓ ผย.

THAMMASAT UNIVERSITY
 สำนักหอสมุด